

МИКАН АНИЧИЋ, ПАРИСКИ И СРПСКИ ПОСВЕЋЕНИК *ARS PFANTASTICA*, У
ПОТРАЗИ ЗА ВЕЧНОМ СЛИКОМ

Сан о васкрсу сликарства

„У време кризе станишта, породице, дома и међуљудских односа, прекида комуникације, усамљених људи, један уман, леп и даровит човек окреће се слици. Да ли је то бег од стварности или потрага за лепшим, мирнијим и срећнијим простором, оним где је све испуњено и на свом месту? Сада када је све напуштено и издано, пре свега Уметност, он би да оде у Аркадију и врати значај чину сликања и слике, па и по цену да заувек остане изван музеја модерне уметности, тих супермаркета савременог духа”

Пише: Дејан Ђорић

„Уметност је техника буђења, успомена и лепоте”

Бодлер

Ми-кан Ани-чић је је-дан од по-след-њих зна-чај-них сли-ка-ра ко-ји тра-га за ин-те-грал-ном, син-те-тич-ком или све-у-куп-ном сли-ком, ме-та-сли-ком, оном иза свих сли-ка, с оне стра-не сли-кар-ства. Он на-сто-ји да ство-ри де-ло ко-је се хра-ни мле-ком ве-ли-ких ме-та-фо-ра и ме-дом тра-ди-ци-ја, а сва-ко ње-го-во плат-но је сат-ка-но од ис-ку-ства број-них да-на. Ње-го-ве сли-ке су ши-ро-ке, спрем-не да при-ме су-прот-на зна-че-ња и од-је-ке ми-ну-лих епо-ха. Као ка-кве успо-ме-не и дра-го-це-но-сти, оне леб-де над вре-ме-ном и, по-пут дра-гу-ља, иси-ја-ва-ју зра-ке све-тло-сти из-над про-сто-ра и вре-ме-на. Ње-го-во сли-кар-ство је из-раз по-тра-ге за сми-слом, лу-та-ње по уну-тра-шњим пре-де-ли-ма ма-ште и сно-ви-ђе-ња, иза-зов и аван-ту-ра. Веч-на сли-ка се пре про-на-ла-зи у слут-ња-ма и ви-зи-ја-ма не-го на ја-ви. Из ње про-ис-ти-чу, би-стре се, све дру-ге ма-ње зна-чај-не ствар-не сли-ке. Ме-та-фи-зич-ки сло-је-ви та-кве пла-то-нов-ски схва-ће-не сли-ке-иде-је, сно-хва-ти-це, отва-ра-ју се јед-но-став-но – жуд-њом за умет-но-шћу.

У вре-ме кри-зе ста-ни-шта, по-ро-ди-це, до-ма и ме-ђу-људ-ских од-но-са, пре-ки-да ко-му-ни-ка-ци-је и уса-мље-них љу-ди, је-дан уман, леп и да-ро-вит чо-век окре-ће се сли-ци. Да ли је то бег од ствар-но-сти или по-тра-га за леп-шим, мир-ни-јим и срећ-ни-јим про-сто-ром, оним где је све ис-пу-ње-но, за-си-ће-но и на свом ме-сту? Са-да ка-да је све на-пу-ште-но и из-да-то, пре све-га Умет-ност, Ани-чић би да оде у Ар-ка-ди-ју и вра-ти зна-чај чи-ну сли-ка-ња и сли-ке, па и по це-ну да не бу-де мо-де-ран. Је-дан из-у-зе-тан сли-кар све-сно ри-зи-ку-је да не уђе у му-зе-је мо-дер-не умет-но-сти, су-пер-мар-ке-те са-вре-ме-ног ду-ха, спре-ман да пла-ти дуг ана-хро-ни-зму. Ње-гов про-је-кат је да-ле-ко-се-жни-ји, он же-ли да ства-ра-ње по-но-во до-би-је сми-сао ко-ји за-слу-жу-је.

ДУ-ХОВ-НА СПРЕМ-НОСТ ЗА МАЈ-СТОП-СТВО

Ани-чић је на-пра-вио ко-пер-ни-кан-ски обрт у па-ри-ском и срп-ском сли-кар-ству. Он је је-дан од на-ших нај-зна-чај-ни-јих ства-ра-ла-ца у Па-ри-зу, ве-ли-ки мај-стор европ-ске а
rs
phantastic
e

. Ње-гов до-при-нос исто-ри-ји ду-ха од-сту-па од иде-ја Ме-ди-а-ле. Ма-ње му је ва-жно да се од-ре-ди као сли-кар хтон-ске или уран-ске сим-бо-ли-ке, ужи-ва-лац па-кле-них на-сла-да, од-га-ји-вач чу-до-ви-шта или сне-ни пе-сник, сли-кар-пче-лар ко-ји бу-дућ-ност од-го-не-та у ћи-ли-бар-ским ви-зи-ја-ма. Пре-ва-зи-шао је ико-но-гра-фи-ју до-бра и зла и упу-тио се ис-точ-ни-ку ства-ра-ла-штва. Ани-чић је у ус-по-ста-вља-њу вред-но-сти на-чи-нио пре-врат. Као сли-кар се усу-дио да по-но-во са-ња о хи-је-рар-хи-ји сли-ка, њи-хо-вом зна-че-њу и зна-ча-ју, о то-ме да се ци-гла на зи-ду, у зи-ду и ис-под зи-да (а би-ло је хи-ља-де та-квих ци-га-ла у сто-ти-не га-ле-ри-ја) не мо-же по-ста-ви-ти ис-под

Мо-на Ли-зе

, а још ма-ње да се са њом из-јед-на-чи. Мо-жда је сан о вас-кр-су сли-кар-ства сан укле-тих, ко-ји са-ња-ју по-след-њи де-ми-јур-зи ста-рог све-та, сан ко-ји ће, пред си-лом тех-ни-ци-зма и оту-ђе-ња, већ су-тра-дан из-бле-де-ти.

У Ани-чи-ће-вом си-сте-му вред-но-сти има ме-ста за Хри-сто-са, Дон Ки-хо-та и ки-бор-га. Све је мо-гу-ће по-ста-ви-ти упо-ре-до ако се про-бле-ма-ти-зу-је, а про-блем је за-пра-во са-ма умет-ност. Сли-кар се, по-пут иде-о-ло-га, кон-зер-ва-тив-ног ре-во-лу-ци-о-на-ра или мо-дер-ни-сте, на-да да ће дру-штве-ни пре-врат по-че-ти од умет-но-сти. Уко-ли-ко се про-на-шло јед-но, ма ко-ли-ко ма-ло, али упо-ри-шно ме-сто, мо-же се по-кре-ну-ти исто-ри-ја. По овом уто-пиј-ском на-чи-ну ми-шље-ња о умет-но-сти и у умет-но-сти пре-по-зна-је-мо пра-вог умет-ни-ка, не-за-ин-те-ре-со-ва-ног за ин-стант сла-ву. Ани-чић ко-ра-ча ду-гим ста-за-ма са-мо-пре-го-ра и са-го-ре-ва у ства-ра-ла-штво. Мо-жда му ви-ше ве-ру-је-мо за-то што ви-ди-мо да се из-ба-вља као чо-век и сли-кар, да уз-ле-ће у не-ке дру-ге сфе-ре.

Он је ме-ђу по-след-њи-ма у исто-ри-ји но-ви-је европ-ске умет-но-сти при-шао за-ча-ра-ном, во-ђен ви-зи-јом До-сто-јев-ског да ће ле-по-та спа-сти свет. То не би би-ло

не-што по-себ-но да сли-кар ни-је ову ми-сао ре-де-фи-ни-сао и до-вр-шио у ду-ху свог вре-ме-на. Ле-по-та ће спа-сти свет са-мо ако ми спа-се-мо ле-по-ту. Да би то са-знао, на-пу-стио је сво-је моћ-не и стра-вич-не ви-зи-је Ср-би-је у не-дри-ма фан-та-стич-ног, пост-чер-но-биљ-ског или пост-тех-но-ло-шког па-кла и из про-сто-ра у ко-ме је све мо-гу-ће упу-тио се та-мо где све је-сте, у ауле ве-ли-ких му-зе-ја, да сли-ка на по-до-би-је ста-рих мај-сто-ра, да ико-но-пи-ше ле-по-ту. Про-шав-ши Бо-шо-ву, Број-ге-ло-ву, али и шко-лу ви-зан-тиј-ског жи-во-пи-са, спо-знав-ши ве-ли-ку по-у-ку ико-не о не-пред-мет-ном, он је као рет-ко ко ду-хов-но спре-ман да раз-у-ме ста-ре мај-сто-ре. За-то је Ани-чи-ће-во сли-кар-ство суп-страт нео-бич-них и срећ-них про-жи-ма-ња.

ГРА-ДИ-ТЕЉ ПА-РА-ЛЕЛ-НИХ УНИ-ВЕР-ЗУ-МА

По-след-ња ве-ли-ка на-уч-на сту-ди-ја Ја-ко-ба Бурк-хар-та, го-ро-ста-са исто-ри-је умет-но-сти, по-све-ће-на је Пи-те-ру Па-у-лу Ру-бен-су. Он је по-себ-но зна-ча-јан за Ани-чи-ћа, сва-ка-ко не по те-ле-сном, кар-нал-ном сла-вљу ле-по-те, по ма-те-ри-јал-ном ко-је пре-ти да се из-врг-не у сво-ју су-прот-ност. Ру-бенс је пред крај жи-во-та, уме-сто апо-те-о-за вла-да-ра и ра-су-тих му-шких и жен-ских те-ле-си-на по ми-то-ло-шким пред-ста-ва-ма, от-крио пеј-заж, сав про-жет не-ствар-ном све-тло-шћу, ото-пље-ним зла-том умор-ног и срећ-ног сун-ца у сми-рај лет-њег да-на. За Ани-чи-ћа је то и све-тлост ико-не, Ма-чва по-ста-је Хо-лан-ди-ја, а у сли-ку на раз-ли-чи-те на-чи-не ула-зи исти бож-ји сјај. То су са-мо не-ки од ли-ков-них еле-ме-на-та ко-ји-ма је овај сли-кар вра-тио по-ве-ре-ње у сли-ку, у уни-вер-зал-ном (ин-те-грал-ном) сми-слу, по-ми-рио раз-ли-чи-та фи-зич-ка и ду-хов-на ис-ку-ства и са-брао их та-мо где је мо-гу-ће. Ње-гов ме-тод се мо-же при-ме-ни-ти и у ху-ма-ни-стич-ким ди-сци-пли-на-ма. У по-е-зи-ји се мо-гу по-ми-ри-ти ма-ни-ри-стич-ке са да-да-и-стич-ким игра-ма, а у исто-ри-ји умет-но-сти као на-у-ци Ва-за-ри са пси-хо-а-на-ли-зом.

Сли-кар-ство Ми-ка-на Ани-чи-ћа је узор-но, мо-жда ма-ње по ре-зул-та-ти-ма, а ви-ше по стре-мље-њи-ма, кон-цеп-ци-ја-ма и слут-ња-ма. Ње-го-ва уља ду-хов-но, раз-ме-ра-ма и при-ме-ном раз-ли-чи-тих пер-спек-ти-ва, про-зо-ри су у не-са-зна-тљи-во, у свет из-ван по-јав-ног. Тај ко-смос, ме-ђу-тим, ни-је не-ра-зу-мљив. Ли-ков-но гра-ђен од де-ло-ва

пре-у-зе-тих из ствар-но-сти бли-ске чо-ве-ку за-пад-не ци-ви-ли-за-ци-је, но-ви свет је кри-тич-ки за-сно-ван, по-ја-вљу-је се као умет-нич-ка свест и са-вест, укор и ко-рек-тив епо-хе. Ве-ро-ват-но и то пре-по-зна-је-мо као са-крал-ни еле-мент сли-ка-ре-вог опу-са. Мај-стор је ма-ли Бог, ми-кро-те-ос, све-док кри-зе са-вре-ме-ног све-та и тво-рац па-ра-лел-ног, бо-љег уни-вер-зу-ма.

Иако ни-је же-лео да сли-ка све-те сли-ке на на-чин ико-но-пи-са-ца или ре-не-сан-сних ге-ни-ја, Ани-чић ни-је од-ба-цио ис-ку-ства мај-сто-ра цр-кве-них по-лип-ти-ха. Кри-тич-ки, кат-кад и ци-нич-ки, сва-ка-ко ху-мор-но ин-то-ни-ра-но, он при-сту-па има-ги-нар-ном, а и сво-је ме-сто у исто-ри-ји и сво-ју умет-ност до-во-ди у пи-та-ње. Умет-ник је и све-тац, мо-нах, му-че-ник, да-кле Ро-бин-зон и Дон Ки-хот. Све-стан је да смо сви жр-тве јед-ног по-су-но-вра-ће-ног све-та, за-то-че-ни-ци ре-ал-но-сти, са ко-јом се тре-ба сме-ло по-и-гра-ти, по-ја-ча-ти је до ужа-са или рас-те-ре-ти-ти ху-мо-ром. Умет-ност ни-је те-ра-пи-ја, већ моћ-но сред-ство раз-у-ме-ва-ња и про-ме-не ствар-ног све-та.

ЕЗО-ТЕ-РИЈ-СКИ ТРАГ ЖЕ-РА-РА ДЕ НЕР-ВА-ЛА

Ани-чић усло-жња-ва игру, из-не-ве-ра-ва ста-ра и по-ста-вља но-ва пра-ви-ла. Ме-ша раз-не сти-ло-ве, по-ста-вља ли-ко-ве, пред-ме-те и си-ту-а-ци-је из ан-ти-ке, ре-не-сан-се и ба-ро-ка по-ред оних из бу-дућ-но-сти. Вре-ме је је-дин-стве-но, ин-те-грал-но и у ње-му све и сви уче-ству-ју исто-вре-ме-но. Исто-ри-ја је це-ло-ви-та. То је езо-те-риј-ско раз-у-ме-ва-ње то-ка вре-ме-на ко-је је пр-ви у европ-ску ли-те-ра-ту-ру увео Же-рар де Нер-вал. Све је у ве-зи са свим, ни-шта не уми-ре и ни-је за-у-век из-гу-бље-но. Нер-вал ка-же да сан ула-зи у ствар-ност и обр-ат-но, исто-ри-ја умет-но-сти је област ма-шта-ри-је, а те-о-ри-ја ха-о-са но-ве фи-зи-ке пре-ци-зан опис ре-ал-но-сти.

Из те пер-спек-ти-ве по-но-во се би-о-граф-ско и лич-но по-ве-зу-ју са де-лом. Оно је опис сли-ка-ре-вог уну-тра-шњег све-та и ин-ти-ме, ха-ги-о-граф-и-ја, жи-вот и

ства-ра-ла-штво су аван-ту-ра. Та-ко је умет-ник об-но-вио сли-ку, и то не са-мо као сим-бол, мит и су-шти-ну. Она ви-ше ни-је кон-крет-ни пред-мет не-ког сти-ла или епо-хе, већ је у ин-те-лек-ту-ал-ном и ду-хов-ном сми-слу уни-вер-зал-на. За Ани-чи-ћа се не мо-же ре-ћи да је пост-мо-дер-ни умет-ник, али он ипак ства-ра сла-жу-ћи коц-ки-це ра-зних умет-но-сти као да се игра. У вре-ме ко-је Сре-то Бо-шњак на-зи-ва „ера нео-сти-ло-ва”, Ани-чић ни-је тех-но-ша-ман, ур-ба-ни ге-ри-лац, али се у ње-го-вим сли-ка-ма, по-ред пче-ли-њег са-ћа, об-на-же-них же-на, ле-пих ко-ња, кри-ла и пре-де-ла, уоча-ва крв фи-зич-ких и ме-та-фи-зич-ких ра-на, стра-да-ња од ово-га све-та, из-над ко-га леб-де сна-жне ма-ши-не све-оп-ште кон-тро-ле.

Ми-кан Ани-чић је умет-ник ко-ји је са-мо за се-бе из-но-ва от-крио ча-ри и ле-по-те сли-ка-ња, страст пре-ма бо-ји и при-зо-ру, ми-ри-се и тај-не сли-кар-ске ма-те-ри-је и по-ка-зао шта ми-сли о сли-ка-ри-ма ко-ји су то зна-ли и це-ни-ли. Он је ус-по-ста-вио сли-ку као це-ли-ну. За-што сли-кар-ство не би по-но-во мо-гло да бу-де ико-но-граф-ски и на-ра-тив-но за-сно-ва-но, тим пре што овај сли-кар не илу-стру-је ми-то-ло-шке или ре-ли-гиј-ске са-др-жа-је, већ је ико-но-граф-ско по-ста-вио у нај-ши-рем сми-слу као део ико-но-ло-шког.

При-че се мо-гу при-ча-ти они-ма ко-ји же-ле да их чу-ју, при-че ко-је су ви-ше ша-пу-та-ње, по-е-зи-ја на гра-ни-ци чуј-но-сти, на-ра-ци-ја ко-ја то ни-је, јер је ли-ков-на и не мо-же се ис-ка-за-ти вер-бал-но. Та-ко се ја-вља не-ки об-лик нео-ре-не-сан-се. Ова-кав при-ступ мо-же се раз-у-ме-ти са-мо ако се при-хва-те ауто-ро-ве прет-по-став-ке о уни-ште-њу ли-ков-ног у да-на-шњој умет-но-сти, о за-ла-ску кул-ту-ре.

Не ну-ди ли умет-ност Ми-ка-на Ани-чи-ћа уто-чи-ште гле-да-о-цу, дво-ди-мен-зи-о-нал-ни про-стор у ко-ји мо-же да про-јек-ту-је ко-ор-ди-на-те свог уну-тра-шњег све-та. Ни-је ли она мо-гућ-ност за ис-по-ља-ва-ње осе-ћа-ња или стра-сти.

Је-дан се сли-кар у вре-ме-ну ни-шчих ду-хом усуд-ио да по-ста-ви про-кле-та, тј. по-след-ња пи-та-ња. Осме-лио се да по-сред-но и ви-ше-знач-но на-сли-ка све оно о че-му се љу-ди пи-та-ју и што не мо-гу ди-рект-но да са-оп-ште. Ани-чи-ће-ва је умет-ност ду-бља и ви-ше-слој-на. То је глас ра-зу-ма у пу-сти-њи ду-ха ко-ји се чу-је и о ко-ме се мо-же раз-ми-шља-ти. Не тра-жи-мо пре-ви-ше, по-го-то-во не са-вр-шен-ство, јер је оно не-мо-гу-ће. До-вољ-но је да сво-је ми-сли, сно-ве и на-да-ња усме-ри-мо у прав-цу сли-ке, ви-зи-о-нар-ски и иси-ха-стич-ки по-ди-жу-ћи то-пло ср-це у хлад-ни ум, до-во-де-ћи у сре-ди-ште Сун-це на-спрам Ме-се-ца, сли-ку на-су-прот ре-ал-но-сти. <

(Март 2006)